

#VsakDan8Marec / učna ura ob mednarodnem dnevu žensk 2019

Predviden čas za izvedbo: 45 minut

Potrebni učni pripomočki: tabla in pisalo, listi A4 in dva debelejša flomastra za zapis odgovorov.

Metoda dela: kviz, predstavitev primerov, razprava

❖ **Cilji učne ure:**

- 1) Spodbujanje razprave o enakosti spolov v javni sferi:
 - močnejše zaznavanje spolne neenakosti, predvsem nevidnosti in podzastopanosti umetnic, znanstvenic in političark ter stereotipiziranja njihovega delovanja;
 - krepitev zavedanja dijakinj in dijakov, da je družbeni spol pomemben, a ne edini dejavnik pri oblikovanju identitete (intersekcionalni pristop);
 - krepitev njihove občutljivosti za vprašanje, kateri ukrepi bi lahko odpravili ali vsaj zmanjšali spolno neenakost.
- 2) Spodbujanje razprave o enakosti spolov v vsakdanjem življenju: spolna neuravnoteženost različnih poklicev ter finančno in statusno razvrednotenje poklicev, v katerih prevladujejo ženske (t.i. »feminizacija dela«).
- 3) Spoznavanje zgodovine in pomena mednarodnega dneva žensk, ki ga obeležujemo 8. marca, ter drugih zgodovinskih mejnikov na področju izbojevanih ženskih pravic.
- 4) Pridobivanje večšin razpravljanja in argumentiranega zagovarjanja svojih stališč.

❖ **Pojasnila za profesorice in profesorje:**

Učna ura je pripravljena za izvedbo ob mednarodnem dnevu žensk, vendar jo je mogoče vključiti v pouk tudi med letom, saj je njen osrednji cilj prav spodbujanje razprave med dijakinjami in dijaki na temo enakosti spolov. Spodbujanju aktivne participacije sta namenjena tako uvodni del ure kot način izvedbe.

Učna ura je zasnovana kot kviz, v katerem se pomeri več skupin dijakov in dijakinj. Profesorica ali profesor lahko pogovor ob specifičnih vprašanjih iz kviza razširi na različne vidike spolne neenakosti v znanosti, umetnosti, izobraževanju, politiki, gospodarstvu in zasebni sferi. Pri tem si lahko pomaga s priloženim gradivom: pojasnili k posameznim vprašanjem ter iztočnicami za splošnejši pogovor.

❖ **Učna ura**

Uvodni del: V kratkem motivacijskem nagovoru profesorica ali profesor predstavi namen učne ure: spoznavanje nesorazmerij med zastopanostjo žensk in moških na različnih področjih življenja. Nato pojasni, da bo učna ura potekala v obliki kviza, ob posameznih odgovorih, ki bodo dijake in dijakinje presenetili ali se jim zdeli zanimivi, pa bo sledila prosta razprava. Razpravo lahko načnete ob vsakem vprašanju ali ob koncu kviza.

Osrednji del: Dijakinje in dijaki se razdelijo v tri ali štiri skupine – odvisno od velikosti razreda. Skupine naj ne bodo večje od osem oseb. Na tablo lahko narišejo razpredelnico za beleženje točk. Dijaki in dijakinje odgovore na vprašanja zapišejo na papir. Ko končajo, preberejo svoje dogovore.

Pravilni odgovor prinese 1 točko. Če je vprašanje opisno (npr. naštej tri slovenske literarne junakinje), vsako navedeno ime prinese 1 točko. Čas za odgovor na posamezno vprašanje naj ne preseže treh minut, saj želimo, da iskanje odgovorov spodbudi razpravo med člani skupine. Pri iskanju si lahko pomagajo tudi s svetovnim spletom. Ker bodo nekatera vprašanja zbudila več zanimanja kot druga, lahko ob njih odpremo razpravo. Pomagamo si lahko z izhodišči za razpravo, zapisanimi pod vsakim vprašanjem. Profesorica ali profesor lahko izbere eno (ali več vprašanj, če se odloči kviz razširiti na dve šolski uri) za širšo razpravo, po potrebi pa lahko število vprašanj tudi zmanjša ali jih prilagodi učnemu načrtu.

Zaključek: Profesorica ali profesor dijake in dijakinje vpraša, kateri odgovori so jih najbolj presenetili, katere nove informacije so s sodelovanjem v kvizu pridobili. Dijakinje in dijaki naj ob zaključku delijo svoje mnenje o pomembnosti in nujnosti mednarodnega dneva žensk.

❖ Vprašanja za kviz z odgovori in izhodišči za razpravo

1) Kdo je izrekel besede: »Svoboda je vedno le svoboda drugače mislečih«?

- a) Vida Tomšič
- b) Emma Goldman
- c) **Rosa Luxemburg**

Pojasnilo k odgovoru:

Rosa Luxemburg (1871-1919), ekonomistka, filozofinja in političarka, spada med največje ikone politične levice. Kot antimilitaristka, borka za pravice žensk in delavstva ter revolucionarka je ključno zaznamovala svoj čas. Vse življenje je pripadala manjšinam: po rodu je bila Judinja (a ne verna), prihajala je s Poljske (imela je nemško državljanstvo, a so jo kljub temu v Nemčiji obravnavali kot »Poljakinjo«), nikoli se ni poročila (je pa živela z različnimi partnerji in tega ni skrivala) ter bila nesporna voditeljica mednarodnega delavskega gibanja v času, ko so bile ženske na vodilnih položajih prava redkost. Zaradi svojega političnega delovanja je več let preživela v zaporu, kjer je napisala številne članke.

Emma Goldman (1869-1940) je bila ameriška aktivistka, znana kot ena prvih zagovornic anarho-komunizma in feminizma. Bila je tudi ena prvih zagovornic kontracepcije in svobodne ljubezni. Emma Goldman je verjela, da je zakon, ki ženskam onemogoča dostop do kontracepcije, splošni simptom družbene in ekonomske nepravilnosti ter poseben vidik zatiranja žensk. Vztrajala je pri stališču, da je boj za nadzor žensk nad njihovim lastnim telesom del širšega boja proti socialnim, ekonomskim in političnim okoliščinam, ki spodbujajo in ohranjajo neenakost. Več: https://sh.wikipedia.org/wiki/Emma_Goldman

Vida Tomšič (1913-1998) je bila slovenska predvojna pravnica, komunistka, partizanka, političarka in narodna herojinja. V povojni politiki je kot ministrica za socialno politiko in kasneje kot funkcionarka dejavno sodelovala pri oblikovanju takšne zakonodaje, ki je ženskam omogočala enakopravnost tako v zasebnem kot javnem življenju, podpirala je vzpostavitev vseh tistih ustanov (otroških jasli in vrtcev, gospodinjskih servisov, šolskih in delavskih menz ipd.), ki bi pripomogle k temu, da bi bila ženska lahko mati, hkrati pa tudi zaposlena in politično dejavna. Tudi dejstvo, da so kontracepcijska sredstva postala splošno dostopna, spolna vzgoja pa sestavni del šolskega pouka, je bilo v znatni meri rezultat

#VsakDan8Marec

njenih prizadevanj. Več: Alenka Šelih et al.: *Pozabljena polovica: portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem* (2007, Založba Tuma).

Celoten citat Rose Luxemburg se glasi: »Svoboda samo za privržence vlade, le za člane ene stranke – naj bodo še tako številni – ni svoboda. Svoboda je vedno le svoboda drugače mislečih. Ne zavoljo fanatizma 'pravičnosti', temveč ker vse, kar uči, zdravi in očiččuje v politični svobodi, visi na tem bistvu in odpove učinkovanju, če svoboda postane privilegij.«

S temi besedami je v razpravi *Ruska revolucija* (napisan leta 1918, a nedokončan in v tej obliki izdan leta 1922) zavrnila boljševiški volilni zakon, ki je omejil in utesnil splošno volilno pravico. Potem ko se je levica desetletja bojevala za splošno in neomejeno volilno pravico, so jo boljševiki na oblasti odvzeli delodajalcem in vsem, ki žive od »brezdelnega dohodka« (kapitalistom). Vir: <https://www.mladina.si/189163/svoboda-je-vedno-svoboda-drugace-mislecih/>

Rosa Luxemburg je izhajala iz prepričanja, da je emancipacijo žensk mogoče doseči samo v socialističnem družbenem sistemu in znotraj širšega delavskega gibanja. Verjela je, da je boj za pravice žensk tudi boj proti reformistom znotraj levih političnih struj, ki so vedno želeli omejiti zahteve žensk po polni emancipaciji, vključno z uveljavitvijo splošne volilne pravice.

Podrobnejša biografija: https://sl.wikipedia.org/wiki/Rosa_Luxemburg
Biografija v stripu: Kate Evans: *Rdeča Rosa* (2016, VigeVageKnjige)

Izhodišča za razpravo: Kako dijaki in dijakinje razumejo citat »Svoboda je vedno le svoboda drugače mislečih«? Kako ga razumejo v kontekstu zagovora splošne volilne pravice? Zakaj je Rosa Luxemburg nasprotovala omejitvi splošne volilne pravice, tudi ko so jo boljševiki vzeli njenemu »razrednemu sovražniku«, delodajalcem in kapitalistom? Mar ni s tem, kot rečemo, pljuvala v lastno skledo?

2) Poveži:

a) Alma Karlin	1) partizanka
b) Lili Novy	2) igralka
c) Slava Klavora	3) dramatičarka
d) Ita Rina	4) pesnica
e) Simona Semenič	5) potopiska

Odgovor:

- a5: Alma Karlin, potopiska
b4: Lili Novy, pesnica
c1: Slava Klavora, partizanka in narodna herojinja
d2: Ita Rina, igralka
e3: Simona Semenič, dramatičarka

Alma Karlin (1889-1950), pisateljica, svetovna popotnica, potopiska, raziskovalka, teozofinja, svetovljanka in poliglotka (govorila je nemško, angleško, francosko, špansko, italijansko, rusko, dansko, norveško in švedsko). Pisala je v več jezikih, predvsem nemščini, njen prvi prevod v slovenščino – potopis o potovanju okoli sveta *Samotno popotovanje* – pa je izšel šele leta 1969. Čeprav je vse od leta 1934 živela s svojo partnerko, slikarko in novinarko Theo Schreiber Gammelin,

#VsakDan8Marec

slednjo v večini virov še danes navajajo zgolj kot Almino »prijateljico«, kar kaže na nelagodje, ki ga večinska heteroseksualna družba čuti ob lezbični ljubezni. Več: <http://www.almakarlin.si/>

Lili Novy (1885-1958), pesnica, esejistka, prevajalka, urednica in svetovljanka, spada med redke slovenske ženske in pesnice, ki ima svoj doprski kip – stoji pred vhodom v hišo na Starem trgu 11a v Ljubljani, kje je živela z družino. Leta 1936 je za kongres Mednarodne ženske zveze v Dubrovniku pripravila izbor jugoslovanske ženske lirike in izbrana dela prevedla v nemščino. V nemščino je prevajala tudi Prešerna, Cankarja, Župančiča, Ketteja, Murna in Gradnika. Ob začetku druge svetovne vojne je izšla njena znamenita pesniška zbirka *Temna vrata* (1941). Istega leta je zaradi nemške okupacije prenehala pisati v nemščini in za svoj pesniški jezik izbrala slovenščino. Njeno druga pomembna pesniška zbirka *Oboki* (1959) je dokončno utrdila njen sloves najboljših slovenskih pesnic. Več: *Pozabljena polovica: portreti žensk 19. in 20. stoletja na Slovenskem* (2007).

Slava Klavora (1921-1941), aktivistka, partizanka in narodna herojinja iz Maribora. Po izbruhu druge svetovne vojne se je s šolanja v Zagrebu vrnila domov, kjer je – stara dvajset let – začela organizirati študente, po 21. juniju 1941 pa narodnoosvobodilne partizanske enote. Avgusta 1941 jo je aretiralo Gestapo in jo zaprl najprej v Mariboru, nato pa so jo poslali v zapor v avstrijski Graz. Po dolgem mučenju so jo skupaj s sojetniki obsodili na smrt z ustrelitvijo. Po prebrani sodbi je prva zaklicala: »Živela Komunistična partija!« V odgovor so ostali obsojenci zapeli: »Vstanite sužnji, iz prekletstva...« Ko so jo nemški vojaki postavili pred skladovnico drv ni dovolila, da bi ji zavezali oči. Posmrtno je postala narodna herojinja Jugoslavije. Po njej se danes imenuje Osnovna šola Slave Klavore v Mariboru, nekdanja pa tudi mariborska krajevna skupnost z istim imenom. Več: <http://www.stajerci.si/osebe/klavora-slava/225/>

Ita Rina (1907-1979), igralka, rojena kot Ida Kravanja v Divači, se je v poznih dvajsetih letih 20. stoletja z vlogo v »mladini neprimernem« filmu *Erotikon* povzpela med zvezde svetovnega slovesa. V Franciji so jo imenovali »velika umetnica« ter jo primerjali z Greto Garbo in Marlene Dietrich, v Latviji in na Hrvaškem so jo opevali v pesmih, Čehi pa so jo imeli za »veliko tragedinjo filmskega platna«. Na vrhuncu kariere pa je namesto Hollywooda izbrala družinsko življenje in njena slava je počasi začela bledeti. O igralki so posneli tri dokumentarce: *Deklica s frnikulami* (1998), *Se spominjate Ite Rine?* (2007) in *Ita Rina – Filmska zvezda, ki je zavrnila Hollywood* (2016). V Muzeju slovenskih filmskih igralcev v Divači je od leta 1998 na ogled stalna razstava, ki prikazuje igralkino življenjsko in poklicno pot. Več: http://www.muzejdivaca.si/razstave/stalna_razstava_ita_rina/

Simona Semenič (1975), dramatičarka, dramaturginja, performerka in režiserka. Je dobitnica treh Grumovih nagrad in sicer za besedila *5fantkov.si* (2008), *24ur* (2006) in *Sedem kuharic, štirje soldati in tri Sofije* (2014), besedila *1981* (2013) in *to jabolko, zlato* (2016) pa sta bili za isto nagrado nominirani. Njena dramska besedila so bila prevedena v dvanajst jezikov in uprizorjena v več evropskih državah, v ZDA in tudi na Bližnjem vzhodu, v nekaterih državah tudi objavljena. Simona Semenič piše, režira in nastopa tudi v avtobiografskih performansih. Leta 2018 je prejela nagrado Prešernovega sklada, ob podelitvi pa je (tudi) nanjo usul plaz sovražnih komentarjev v medijih; najbrž zato, ker v svojem delu izpostavlja svoje – žensko – telo na način, ki ne ustreza »državotvornim« predstavam o ženskah, materinstvu in umetnosti.

Več: http://sigledal.org/geslo/Simona_Semeni%C4%8D

Izhodišče za razpravo: Štiri umetnice, ena aktivistka: imajo kaj skupnega kljub različnim poklicem in času, v katerem so živele (živijo)? V kakšnih političnih razmerah so delovale (deluje Simona Semenič)? Kako pogoste so bile ženske v teh poklicih v preteklosti? Kako je danes? V katerih poklicih danes prevladujejo ženske? Zakaj?

3) Kako se je imenoval prvi slovenski ženski časopis?

- a) Naša žena
- b) Slovenka**
- c) Dokumente der Frauen

Pojasnilo k odgovoru: *Slovenka* je kot prvi ženski časopis v slovenščini začela izhajati leta 1897 v Trstu, dve leti pred avstrijski štirinajstdnevnikom *Dokumente der Frauen*, ki je do leta 1902 izhajal (v nemščini) na Dunaju. Revija *Naša žena* izhaja od leta 1941.

Slovenka je s prispevki slovenskih književnic in pionirk feminizma na Slovenskem, poročili o uspehih razvitega ženskega gibanja na tujem in predvsem s pozivi ženskam, naj se borijo za pravico do javne besede, pravico do izobrazbe in samostojne zaposlitve, takoj izzvala v tedanjem slovenskem prostoru prevladujoča konservativna in klerikalna mnenja o ženskah. Tudi takšna, kakršna je imel o vlogi žensk v družbi tedanji cerkveni ideolog in ljubljanski škof Anton Mahnič, ki je »svetoval«, naj ženska v »v javnosti – molči«, saj »ne učenih, ampak blagih, ponižnih, sramežljivih žensk nam je treba ... Ne delajmo pač žensk vsegavednih«. Svetovljanski, a v slovensko kulturno življenje tesno vpeti urednici časopisa, najprej Marica Nadlišek Bartol in nato Ivanka Anžič Klemenčič, nista pristajali na takšne patriarhalne »teze«. S sodelavkami in sodelavci *Slovenke* sta se jim pogumno postavili po robu in premišljeno razpirali prostor za ženska vprašanja, da bi utrli pot slovenskemu ženskemu gibanju.

Marica Nadlišek Bartol je že v prvi številki časopisa ideal sodobne ženske, h kateremu stremi *Slovenka*, povzela z besedami: »Samostojna ženska nima opore, nego svojo misel, svoj razum, svojo razsodnost. Svobodno mora misliti, razumeti, razsoditi pota, po katerih ji je hoditi.« Pomenljivo je, da je bila *Slovenka* nekako zapostavljena v slovenski literarni zgodovini in zgodovini slovenskega tiska, čeprav sta bili med njenimi rednimi sodelavkami denimo priznana pesnica Vida Jeraj in prva slovenska profesionalna pisateljica Zofka Kveder. Slednja je v *Slovenki* leta 1900 napisala: »Želimo si, da nas možki smatrajo človekom in ne nižjim človekom. Želimo si prostosti. Ne zato, da se izpridimo in izgubimo, ampak da se okrepimo v boju z življenjem.« V *Slovenki* je svoje vizionarske prispevke o večji enakopravnosti spolov objavljala tudi pionirka feminizma Elvira Dolinar. Več: <https://www.mladina.si/183738/slovenka-prvi-slovenski-zenski-casopis/>

Izhodišča za razpravo: Kako so se ženski časopis na prehodu iz 19. v 20. stoletje razlikovali od sodobnih ženskih revij (npr. *Lisa*, *Lady*, *Glamour*)? Bi bil z današnje perspektive primernejši opis za *Slovenko* »feministični časopis«? Poznaš kak sodoben feministični medij v slovenščini? (Npr. radijska oddaja Sektor Ž na Radiu Študent ter spletna portala Metina lista in Spol.si.) Zakaj je pomembno, da znamo ločevati med feminističnimi in ženskimi mediji? Ali vplivajo na naše življenje? Kako se vpliv enih razlikuje od drugih? (Sledi lahko pogovor o splošnem vplivu medijev na našo samopodobo, identiteto, pričakovanja in ideale).

4) Kdo je napisal znanstvenofantastični roman *Frankenstein*?

- a) Mary Wollstonecraft
- b) Ursula K. Le Guin
- c) Mary Shelley**

#VsakDan8Marec

Mary Wollstonecraft (1759-1797), angleška filozofinja, pisateljica in feministka, avtorica temeljnega feminističnega dela *Zagovor pravic ženske* (1792, slov. prevod 1993). V razpravi poleg zgodnjefeminističnih idej o enakem izobraževanju moških in žensk, zavračanju moške intelektualne superiornosti ter pravno in ekonomsko neustreznem položaju žensk zahteva svobodo; svobodo za ženske ter izobrazbeno, ekonomsko in politično enakost za oba spola, hkrati pa je pravice tesno povezala z državljanskimi dolžnostmi. Mary Wollstonecraft je napisala tudi več romanov, razprav, potopisov, zgodovinskih študij, bonton in knjige za otroke. Bila je vegetarijanka in zagovornica pravic živali. Mary Shelley, avtorica *Frankensteina*, je bila njena hčerka. Mary Wollstonecraft je umrla deset dni po porodu.

Mary Shelley (1797-1851) je skupaj z njeno polsestro vzgajal in izobraževal oče, anarhist in filozof William Godwin. Njen prvi in hkrati najbolj znan roman z naslovom *Frankenstein ali Sodobni Prometej* je napisala pri devetnajstih (1818, slovenski prevod 1995). Ob izidu te vplivne literarne mojstrovine nihče ni vedel, kdo je avtor. Na knjigi ni bilo njenega imena, ker pa je uvod napisal sloviti poet Percy Bysshe Shelley (Douglas Booth), so bili vsi prepričani, da je avtor *Frankensteina* on. Nikomur niti na kraj pameti ni padlo, da bi bila lahko avtorica njegova žena, Mary Wollstonecraft Godwin alias Mary Shelley (psevdonim), ki je poleg šestih romanov napisala tudi številne kratke zgodbe, drame, eseje, biografije in potopise. V svojih delih pogosto zagovarja tezo, da je družbo mogoče spreminjati samo s sodelovanjem in sočutjem, značilnim za ženske. Več o *Frankensteinu*: <https://anibrimat.wordpress.com/2015/08/20/mary-shelley-frankenstein/>

Ursula K. Le Guin (1929-2018), ameriška pisateljica, esejistka, pesnica in avtorica knjig za otroke. Prvo zgodbo je napisala, ko je imela komaj enajst let, in jo poslala reviji *Osupljiva znanstvena fantastika*. Revija je ni objavila, a Ursula ni izgubila volje. Slavo ji je prinesla knjiga *Leva roka teme* (1969, slovenski prevod 2000), s katero je osvojila prestižni nagradi Hugo in Nebula. Knjiga slovi kot začetnica feministične znanstvene fantastike. V času, ko je znanstvena fantastika veljala za izrazito »fantovski« žanr, v katerem so prevladovale kolonialistične fantazije o moškem osvajanju vesolja z visoko razvito tehnologijo, je Ursula K. Le Guin v žanr vnesla dekolonizacijski, etnografski pogled na človeka »od zunaj«, okoljevarstveni angažma ter feministične ideje o spolu in spolnosti ter alternativnih političnih ureditvah. Mediji so jo opisovali kot »najboljšo ameriško pisko znanstvene fantastike«, kar je komentirala z besedami, da bi jih bilo ljubše, če bi bila znana kot »ameriška romanopiska«.

Izhodišča za razpravo: Zakaj so ženske svoja dela pogosto objavljala pod psevdonimom, zlasti v žanrih, ki so veljali za moške? kateri žanri danes veljajo za ženske žanre? Ali delitev na »moške« in »ženske« žanre uporablja literarna teorija ali je predvsem v domeni knjigotržcev? Zakaj bi bilo Ursuli K. Le Guin ljubše, če ji vrhunskosti ne bi priznavali le v žanru znanstvene fantastike in fantazijske literature?

5) Naštej tri slovenske literarne junakinje:

Izhodišča za razpravo: V kakšnih vlogah nastopajo? Imajo ime in priimek? Kako bi jih opisali?

6) Kdo je leta 2018 prejel nagrado vesna za najboljši slovenski celovečerni igrani film?

- a) Darko Štante
- b) Maja Weiss
- c) **Urša Menart**

Pojasnilo k odgovoru: Nagrado Vesna za najboljši celovečerni igrani slovenski film je na lanskem Festivalu slovenskega filma v Portorožu prejela Urša Menart za film *Ne bom več luzerka* (2018). Urša Menart je prva prejemnica nagrade za najboljši film v zgodovini podeljevanja vesn. Njen film *Ne bom več luzerka* (2018) je prejel tudi vesno za najboljši scenarij in posebno omembo žirije, sestavljene iz slovenskih filmskih kritikov in kritičark, ni pa prejel nagrade za najboljšo režijo. Ta je pripadla Darku Štantetu, ki je režiral prav tako odlično dramo *Posledice* (2018).

Urša Menart je že z dokumentarcem *Kaj pa Mojca?* (2014) pokazala, da o junakinjah slovenskega filma razmišlja tudi na splošni, teoretski ravni; film je posvetila ugotavljanju, kako slovenske filmske klasike odražajo vlogo žensk v družbi. Špela, glavna junakinja filma *Ne bom več luzerka* (2018), za slovenski film predstavlja novost: protagonistka ni definirana v odnosu do moškega (četudi ima fanta); v svojem stremljenju je neomajna in avtonomna. Scenarij se izogne klišeju pasivnega ženskega lika, obenem pa gledalec in gledalka v nobenem trenutku ne vesta, kaj Špela zares misli; njena dejanja in reakcije so včasih iracionalni, a vedno posledica neke notranje psihološke logike. Intervju z režiserko: <https://www.rtv slo.si/kultura/liffe/reziserka-ursa-menart-hlapcevska-miselnost-mi-ni-ravno-blizu/472012>

Prva celovečerna filma v režiji žensk sta v Sloveniji nastala šele leta 2002: *Varuh meje* režiserke Maje Weiss in *Slepa pega* Hanne Slak. Od leta 1995, odkar imamo nacionalni filmski program, do danes lahko naštejemo devet celovečernih filmov avtoric, kar je deset odstotkov celotne produkcije. Raziskava *Dejstva in številke: enakost spolov* (2018) Slovenskega filmskega centra kaže, da so ženske v avdiovizualnem poklicu slabo zastopane na vseh ravneh. V devetdesetih odstotkih filme pri nas snemajo moški in zanje prejmejo tudi več sredstev kot režiserke. Poklice, ki veljajo za ključne pri filmu, od režije, produkcije do direktorja fotografije, pisanja scenarija, glasbe, montaže itd., pri nas po večini, torej v več kot osemdeset odstotkih, opravljajo moški. Ženske prevladujejo v poklicu maskerk in kostumografk, tudi pri vlogah v filmu zaostajajo za moškimi kolegi.

Več: <https://www.delo.si/kultura/film-tv/slovenski-film-pocasi-odkriva-zenske-44346.html>

Raziskava *Dejstva in številke*: [https://www.film-center.si/media/uploads/froala_editor/files/SFC%20katalog%202018_F&F .pdf](https://www.film-center.si/media/uploads/froala_editor/files/SFC%20katalog%202018_F&F.pdf)

Izhodišča za razpravo: Ali poznaš še kakšen slovenski igrani film, ki ga je režirala ženska? Zakaj je v Sloveniji tako malo filmskih režiserk? Zakaj ženske prevladujejo v poklicih maskerk in kostumografk, ne pa tudi v »pomembnejših« poklicih (režiserk, scenaristk, direktoric fotografije, producentk)? Ali je spolna delitev dela v filmski industriji značilna samo za Slovenijo? (Možna navezava na ameriško gibanje Time's Up: [https://en.wikipedia.org/wiki/Time%27s_Up_\(movement\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Time%27s_Up_(movement)))

Druga možnost: Dijaki in dijakinje spoznajo »Bechdel test«, ki opozarja na (običajno) pasivno vlogo ženskih likov in spolno neenakost v filmih. Test, poimenovan po ameriški striporiskarici Alison Bechdel, gledalko in gledalca filmov sprašuje, ali v filmu nastopata vsaj dve ženski, ki se pogovarjata druga z

drugo o čem drugem kot o moškem. Ali so dijaki in dijakinje že kdaj videli film, ki izpolnjuje ta preprosti kriterij? Več: https://en.wikipedia.org/wiki/Bechdel_test

7) Kaj od naštetega ne drži?

- a) Slovenske učiteljice so morale do leta 1918 pustiti službo, če so se poročile.
- b) Slikarka Ivana Kobilca ni smela na likovno akademijo, ker ženskam niso dovolili, da skupaj z moškimi proučujejo anatomijo (golo telo).
- c) Na vseh osnovnih šolah in gimnazijah, kjer je pouk potekal ločeno po spolih, so šele leta 1947 uvedli skupen pouk za učence in učenke.

Vse trditve držijo.

Pojasnila:

a) Slovenske učiteljice so morale do leta 1918 pustiti službo, če so se poročile. Za učiteljice je namreč veljal celibat, poroko učiteljice brez privoljenja pristojne šolske oblasti pa so šteli za prostovoljno odpoved službe. Učiteljice so imele tudi zakonsko določeno nižjo plačo od moških kolegov, saj naj kot samske ne bi imele takšnih materialnih potreb kot njihovi kolegi, ki so skrbeli za družino. Do formalnega približevanja plač učiteljev in učiteljic je prihajalo ob koncu 19. stoletja, toda dejansko so bile učiteljice še vedno na slabšem. Njihovi moški kolegi so namreč zasedali boljše in višje delovna mesta ter hitreje napredovali po plačilnih razredih.

Spremembe v šolski politiki glede (ne)enakopravnosti spolov po nastanku Kraljevine SHS leta 1918 so se dotaknile tudi položaja učiteljic. Ta je bil izenačen z učiteljskim, kar pomeni, da so iz zakonodaje izginili predpisi o neizenačenosti plač in o celibatu učiteljic. Da pa stvar le ni utonila povsem v pozabo, so pokazala trideseta leta 20. stoletja. V času gospodarske krize je namreč vlada hotela varčevati pri šolskih izdatkih, pri tem pa so najprej pomislili na učiteljice, ki so izgubile nekatere draginjske doklade, leta 1937 pa so celo vnovič vpeljali delni celibat. Toda premalo premišljene ukrepe je ministrstvo kmalu preklicalo. Slovenski del države je imel »presežek« učiteljskega kadra, kar je sprožalo polemike na nivoju učitelji : neporočene učiteljice : poročene učiteljice. Če bi bilo že treba kje kaj privarčevati ali koga odpustiti iz službe, so se začeli obračati proti poročenim učiteljicam. Toda med vrednotami so vedno bolj prihajale v ospredje tiste, na katere prisegamo še danes: da imajo kot ostali tudi učiteljice pravico do proste izbire poklica in da tudi učiteljski poklic zahteva primerno plačilo po načelu - za enako delo enako plačilo. Iz avstrijskih časov podedovani argument, da je učiteljica prvovrsten pedagog zaradi prirojene materinskosti (ki naj bi jo prenašala na šolske otroke in se zatorej ne bi poročila, da je ne bi trošila na lastnih), je vse bolj tonil v pozabo. Več: Aleš Gabrič: *Šolanje in znanje na Slovenskem v izzivu 20. stoletja* (2009, Pedagoški inštitut)

b) V času, ko se je **Ivana Kobilca** (1861-1926) odločila, da bo slikarka, v Evropi ni bilo niti ene likovne akademije, ki bi sprejemala študentke, ženske. Glavni razlog za to je bil skrb za moralo: osnova slikarstva je anatomija, za poznavanje anatomije pa je treba opazovati golo telo. Misel, da bi bilo ženskam dovoljeno kaj takega, se je zdela nedopustna. Če k temu prištejemo še, da bi morale dolge ure delati v ateljejih z moškimi ter bi si za motiviko utegnile izbrati kaj, kar presega ozke okvire meščanske morale, v katerih so se bile primorane gibati ženske, vidimo, kako grozljiva se je moralistom morala zdeti misel, da bi ženske postale umetnice.

Poleg tega ni bilo v navadi, da bi meščanke sploh imele poklice; lahko so imele hobije, ki pa so večinoma zamrli, ko so dobile može ter družine. Direktor münchenske akademije je še leta 1912 na

peticijo, ki si je prizadevala za vstop žensk na akademijo, odgovoril, da se moški umetniki za umetnost odločajo zaradi drugačnih razlogov kot ženske. Slednje naj bi si umetnosti namreč želele le zato, ker morajo nekako preganjati dolgčas, zdaj ko stroji pletejo namesto njih.

Ivana Kobilca in ženske, ki so si kljub onemogočanju študija želele postati slikarke, so se nato učile pri različnih slikarskih mojstrih, kar pa kljub praktičnemu znanju, ki so ga dobile, po formalni plati ni bilo primerljivo s študijem na akademijah. Akademska izobrazba je bila malone nujni pogoj za prodor na umetniški trg in ženske so bile z njega lahko izločene že samo zaradi formalnega pogoja, ki ga niso mogle izpolniti. Tudi če so se ženske izobraževale, so se izpopolnjevale v drugačni motiviki kot moški; predvsem so bile izurjene v tihožitjih in portretih. Več: <https://www.mladina.si/186342/tiha-revolucionarka-ivana-kobilca/>

c) Ločen pouk: Tudi po terezijanski uzakonitvi elementarnega šolstva (1869), ki se je zelo počasi prebijalo v zavest ljudi in v otroški vsakdanjik, je šolski sistem predvideval ločevanje po spolu. Leta 1805 so npr. v politično ustavo avstrijskih šol zapisali, da naj na podeželskih šolah, kjer so fantje in dekleta skupaj v enem razredu, »deloma z ozirom na pospeševanje nravnosti, deloma pa z ozirom na potrebo različnega pouka na spol, ločiti deklice od dečkov«. V mestih naj bi ustanavljali ločene šole za deklice in za dečke, 3. razred glavnih šol pa bi smele deklice obiskovati le v primeru, če v tistem mestu ni bilo posebne šole za deklice in če ni bilo v razredu vpisanih dovolj dečkov.

Na posebnih dekliških šolah je bil poudarek na ženskih ročnih delih. Toda prislovična kranjska konservativnost je bila vidna tudi v nizkem številu posebnih dekliških šol. Medtem ko jih je bilo leta 1851 na Goriškem in Tržaškem skupaj 50, na Štajerskem pa 14, so bile na Kranjskem in prav tako na Koroškem le po 4! Do srede 19. stoletja so bile dekliške šole - razen redkih izjem - zasebne. Deloma so jih ustanavljali cerkveni redovi, uršulinke in šolske sestre, deloma bogatejše plemkinje in meščanke. Teh značilnosti tudi šolska reforma po 1848 ni na hitro spremenila, tako da je bilo še ob koncu 19. stoletja na Slovenskem razmerje med javnimi in zasebnimi dekliškimi šolami približno izenačeno. Tudi javne šole so bile ločene po spolih, da ne bi prihajalo do moralno »spornega« družjenja deklet in fantov.

Šele leta 1872 je bilo v Avstriji dovoljeno, da so se na gimnazijo vpisala tudi dekleta. In šele na prelomu 19. v 20. stoletje so se smele prve posameznice vpisati na avstrijske univerze. Po navedbah naj bi tako šele letu 1906 dobili prvo Slovenko s fakultetno diplomom, pridobljeno na filozofski fakulteti v Gradcu. To je bila Marija Wrigler, rojena leta 1879 v Novem mestu.

Šolanje je bilo, z izjemo ljudskih šol, večinoma ločeno po spolih. Fante so učili učitelji in profesorji, dekleta so se učila pri učiteljicah in redke tudi pri osebah moškega spola. Šolstvo (z izjemo najnižje stopnje) je do leta 1918 poznalo dva segregirana svetova: moškega in ženskega; mešanega je bilo bolj malo. Pred 1. svetovno vojno je bilo v gimnazijskih razredih le za peščico hospitantk in privatistk, prvo leto po koncu vojne je na devet gimnazijcev prišla po ena gimnazijka, pred 2. svetovno vojno sta bili od petih vpisanih na gimnaziji že približno dve dekleti.

Leta 1946 je v Sloveniji vodenje šolskega resorja na državni ravni prvič prevzela v roke ženska. Za ministrico za prosveto Ljudske republike Slovenije je bila imenovana Lidija Šentjunc. 7. avgusta 1947 je podpisala sledečo odredbo: »Na predlog oddelka za šolstvo odločam, da se na vseh osnovnih šolah in gimnazijah, kjer se je doslej še vršil pouk ločeno po spolih, uvede s šolskim letom 1947/48 skupen pouk za učence in učenke. (...)« S tem je bila formalno zaključena večstoletna spolna segregacija v šolskih prostorih.

Izhodišča za razpravo: Ali je dijake in dijakinje to, da trditve držijo, presenetilo? Zakaj da, zakaj ne? Zakaj so učiteljicam zapovedovali celibat? Zakaj ženske niso smele biti priča golemu telesu vpričo moških? Zakaj je pouk tako dolgo potekal ločeno? So te moralne zapovedi in zakonske prepovedi kakorkoli povezane med sabo?

8) Navedi ime ulice iz tvojega ali bližnjega mesta, ki je poimenovana po ženski:

Ulična imena razkrivajo zgodovinski razvoj mesta in naroda, krepijo kolektivni spomin in občutek pripadnosti kraju in času. Ste kdaj pomislili, koliko ulic v Sloveniji je poimenovanih po ženskah? V Ljubljani je takih (po podatkih iz leta 2015) le 48 od vseh 1623. Med njimi jih 12 nosi imena po kulturnicah in znanstvenicah. Le ena med njimi je v centru mesta. Med letoma 1957 in 1968 so v Ljubljani po ženskah poimenovali trinajst ulic, med letoma 1970 in 1976 še dvanajst. Največ jih je Ljubljana dobila v prvih sedmih letih v osemdesetih – kar sedemnajst. V desetletju po osamosvojitvi pa niti ene! Od leta 2010 do 2013 sta v novem naselju Zeleni gaj na Vrhovcih ulici dobili Ivana Kobilca in Angela Vode, v Šiški filozofinja Alma Sodnik, na Brodu pa Ivanka Kožuh. Več: <https://www.delo.si/novice/ljubljana/na-ljubljanskih-ulicah-je-vsekakor-premalo-zensk.html>

Kratek video umetnic Ane Čigon, Barbare Kapelj Osredkar, Leje Jurišič in Teje Reba o spominskih znamenjih, posvečenih ženskam, *Ljubljana, mesto žensk* (9 min, 2013): <http://mrezni-muzej.lj.si/si/mreznimuzej/1/15/?artworkid=962>

Video je nastal v okviru projekta *Hodim za tabo in gledam te* v produkciji Mesta žensk, v njem pa so umetnice mimoidoče spraševale po imenih žensk, ki so zaznamovale lokalno in svetovno zgodovino. Naletete so na zadrego in molk. Nekateri so omenili pisateljico in popotnico Almo Karlin, ki je bila v zadnjih letih medijsko precej izpostavljena, a zdi se, da je edina osebnost, ki se je zares usidrala v zgodovinski spomin Ljubljančank_ov, slikarka Ivana Kobilca. Ni naključje, da je Kobilca obenem tudi edina ženska, ki je bila ovekovečena na (tolarskem) bankovcu. Oba primera govorita o moči javne vidnosti; o njenem vplivu na to, koga pomnimo in koga smo pozabili.

Znamenito izjavo Simone de Beauvoir, da se ženska ne rodi, temveč to postane, zato lahko beremo v smislu, da ženske v patriarhalni družbi ne obstajajo kot politična bitja, saj so vidne in priznane samo v nezgodovinskem območju zasebnosti in doma. Prav zato, ker so bile ženske skozi zgodovino nevidne, ker niso imele jezika, s katerim bi opisale svoje izkušnje in boje, in ker se niso mogle predstavljati na ustrezen način, je feminizem drugega vala vzklikal »Osebnost je politična!«

Da bi dobile vpogled v žensko zgodovino, so feministične zgodovinarke začele raziskovati zgodovino vsakdanjega življenja in kolektivni spomin. Pojem ženska zgodovina ne pokriva posebne zgodovine, ki bi veljala le za ženske, temveč manjkajoči del splošne zgodovine, kjer so se doslej vrednotili večinoma moški dogodki. In kaj štejemo med moške dogodke? Vse, kar se dogaja pred očmi javnosti, vse, kar beleži zgodovinski spomin, in vse, o čemer se osnovnošolke učijo pri pouku zgodovine: zgodovino vojn, visoke politike, industrije in kmetovanja. Zgodovinopisje sicer prepozna tudi družbeno

#VsakDan8Marec

neenakost (kmečke upore, delavske stavke), vendar ne zajema vsakdanjega življenja. Vesna Leskošek zato pravi, da so

ženske [...] v današnjem nacionalnem kolektivnem in zgodovinskem spominu pasivne spremljevalke dogajanj, saj jih kot akterk v zgodovino ni najti. Zdi se, kot da bi v času, ki je minil, ženske ne počele nič pomembnega, le rojevale so otroke in skrbele za družino [...]. Če se spominjamo le takih žensk, kako naj potem verjamemo, da je njihova 'narava' drugačna, aktivna, intelektualna in kulturna? Po drugi strani pa na vpis v zgodovino vplivajo prav prepričanja o tem, kakšne so ženske, kakšna je njihova 'prava narava'.

Če verjamemo, da zgodovino zgolj beleži pomembne dogodke, potem tega začaranega kroga ne moremo prekiniti. Manjkajoči del zgodovine, žensko zgodovino, lahko pišemo, samo če verjamemo, da je zgodovino boj za interpretacijo. Več: Tea Hvala: »'Kakšen kruh, to je bomba': prispevek k ženski zgodovini Cerkljanske«, v: *Idrijski razgledi*, 60, št. 2 (2015), str. 26-36.

Izhodišča za razpravo: Katere posameznice so pomembne z vidika vaše krajevne zgodovine? Koliko ulic v mestu nosi imena žensk? Ali jih je tako malo zato, ker so jim tradicionalno pripisovali vloge, ki pritičejo zasebni sferi? Kaj z vidika prezrtih in pozabljenih pomeni trditev, da je zgodovino boj za interpretacijo?

9) Koliko slovenskih občin (vseh je 212) v tem mandatu vodijo županje?

- a) 106
- b) 16
- c) 22

Pojasnilo k odgovoru: V prejšnjem mandatu (2014-18) so županje vodile 16 občin v Sloveniji. Na zadnjih lokalnih volitvah (2018) se je to število zvišalo za 6; trenutno torej županje vodijo 22 slovenskih občin. Ko jih bo 106, bomo lahko govorili o enaki zastopanosti žensk in moških na županskih položajih. Vir: https://volitve.gov.si/lv2018/volitve_v_stevilkah.html

Za primerjavo analiza iz leta 2014: »Leto 2014, ki je bilo leto volitev, je pokazalo, da kvote delujejo,« je prepričana Metka Roksandić iz Ženskega lobija. »Z uvedbo spolnih kvot se je jasno pokazalo, da samo volja volivcev ali volilni sistem nista dovolj, ker je Slovenija še vedno tradicionalna država, celo vse bolj patriarhalna v miselnosti. Podatki kažejo tako napredek kot pomanjkljivosti glede možnosti udeležbe žensk v politiki.«

Na lokalnih volitvah se je prav tako zgodil preskok, tudi po zaslugi polne uvedbe kvot (najmanj 40 odstotkov kandidatk). »Leta 2010 je bilo izvoljenih 22 odstotkov žensk, lani pa 32, kar je bistveno izboljšanje. Pomanjkljivost na lokalni ravni je pri županski funkciji. V 212 slovenskih občinah je samo 16 županj oziroma sedem odstotkov. Kljub temu je to največ v zgodovini. Zanimivo je, da so ravno v večinskem volilnem sistemu v majhnih občinah praviloma županje, ni pa nobene v mestnih občinah, kjer velja proporcionalni sistem in kadrujejo politične stranke. S tem se je porušil mit, da volivke in volivci ne volijo žensk, kajti v teh okoljih so očitno jih.«

#VsakDan8Marec

»Pri nas je značilno tisto, kar se dogaja v tistem delu Evrope, ki je bolj nazadnjaški, kar zadeva participacijo žensk. Kdaj pridejo ženske na oblast? Ko je politična stranka ali država v krizi. To je dokazano, od Angele Merkel do islandske predsednice, ki je nastopila, ko je država bankrotirala. Pri nas je Ljudmila Novak prevzela NSi, ko je izpadla iz parlamenta, Alenka Bratušek pa po dogodkih z ljubljanskim županom. To so pravila v Evropi z izjemo skandinavskih držav. Kultura je pri nas patriarhalna, in kjer so moč odločanja, slava in denar, morajo biti zraven moški.«

»Za kolege in kolegice iz skandinavskih držav je nepredstavljivo, da je bila pri nas prva predsednica vlade na tapeti zaradi dolžine in vzorcev kril. Nepredstavljivo se jim je zdelo, da se ukvarjajo z osebno okoliščino, nihče si ne bi dovolil, da bi o tem pisal, ker se to ne spodobi. Saj moškega tudi ne ocenjuješ po hlačah ali uhanu v ušesu. Tako kot se ne obregneš ob plešo, gube ali velik trebuh. V Skandinaviji več kot 50 odstotkov političnih strank vodijo ženske, zato je tudi toliko predsednic vlad. Finski predsednik vlade je šel na starševski dopust. Pri nas bi dvomili, ali je sposoben za opravljanje funkcije. Če nekaj jemlješ kot družbeno vrednoto, se ti to zdi normalno,« je prepričana Metka Rokсандić. Več: <https://www.delo.si/assets/info5/20150307/enakopravnost-spolov/do/sklop1-1.html>

Izhodišča za razpravo: Zakaj je nesorazmerje med zastopanostjo žensk in moških v lokalni in državni politiki še vedno tako veliko? Zakaj ženske pridejo na oblast šele, ko je politična stranka ali država v krizi? S katerimi ovirami se srečujejo ženske, ki želijo vstopiti v politiko?

10) S katero prisposodbo označujemo nevidne ovire, predsodke in stereotipe, ki ženskam preprečujejo napredovanje do višjih in bolje plačanih delovnih mest?

- a) Stekljeni strop
- b) Snežna kepa
- c) Puščajoča cev

Pojasnilo k odgovoru: Pojem stekleni strop (angl. glass ceiling) je nastal v sedemdesetih letih 20. stoletja v ZDA kot metafora za nevidne ovire, ki v obliki predsodkov in stereotipov ustavljajo in onemogočajo napredovanje določenim družbenim skupinam (ženskam, pripadnikom in pripadnicam rasnih ali etničnih manjšin). Stekljeni stropovi so prisotni na različnih ravneh v različnih organizacijah in družbah, toda vsem je skupno, da so trdno zasidrani kot nevidni del organizacijske zgradbe in da jih je težko podreti.

Izraz stekleni strop opisuje težave vseh žensk, ki na delovnem mestu vidijo, kam si želijo napredovati, a so zaradi nevidnih preprek onemogočene. Stekljeni stropovi so lahko prisotni na različnih nivojih podjetja, odvisno od stopnje, do katere ženske napredujejo. Dostop do managerskih položajev jim je onemogočen predvsem na tistih področjih dela, kjer je zahtevana visoka stopnja odgovornosti, s tem pa seveda višje plače. Goodson poudarja, da ženske sicer ne ustvarjajo steklenih stropov, vendar jih ohranjajo. »Ženske se ne cenijo dovolj in se ne postavijo za svoje sposobnosti. A v tem si lahko pomagajo le same,« ugotavlja.

Eden od razlogov, da je na managerskih položajih manj žensk, je vsiljen pritisk s strani družbe, družine in verjetno žensk samih. To lahko opredelimo kot predsodek, ki se nanaša na poslovne ženske (Crampton & Mishra, 1998, str. 87):

- ženske pogosto menjajo delovno mesto,
- ženske ne bi delale, če ne bi za tem stali ekonomski razlogi,

#VsakDan8Marec

- usposabljanje žensk je brez pomena, saj bodo kmalu odšle na porodniški dopust,
- niti moški niti ženska si ne želita delati pod »taktirko« ženske,
- ženske niso kos kriznim situacijam,
- ženska ne more zasedati najvišjih managerskih položajev, saj mora biti prosta, ko se bo morala preseliti s svojim možem, ko bo njemu ponujeno mesto managerja v drugem kraju.

S temi predsodki oziroma stereotipi se morajo dandanes soočati ženske pri iskanju zaposlitve. http://www.cek.ef.uni-lj.si/vps_diplome/prelec93.pdf

Med prebivalstvom Slovenije je 50,5 % žensk in 49,5 % moških, med delovno aktivnimi osebami 45,2 % žensk in 54,8 % moških, med tistimi, ki so **diplomirali na terciarni stopnji je 60 % žensk in 40 % moških**, kažejo podatki Statističnega urada RS za leto 2014. Med **20 največjimi podjetji**, ki kotirajo na borzi, je **na predsedniških mestih uprav le 10 % žensk, v članstvu uprav pa 22 %**. Neizvršna direktorska mesta le v 22 % primerov zasedajo ženske, izvršna pa le v 24 %.

V poslovnem svetu torej dominirajo moški, kljub temu, da so ženske v povprečju bolj izobražene in da jih ima celo višji delež kakor moških diplomov ekonomske smeri. Razlogov za takšno nesorazmerje je več – od osebnih do organizacijskih in družbenih. Med pomembnejše razloge prištevamo ujetost žensk na delovna mesta, kjer napredovanje ni možno, večjo obremenjenost žensk z gospodinjskim in skrbstvenim delom (skrb za otroke, starejše ...), organizacijske prakse, ki spodbujajo kariero moških, stereotipne predstave, kateri spol ima vodstvene sposobnosti itd. Številne tuje raziskave so pokazale, da so **podjetja z večjo zastopanostjo žensk na vodilnih položajih organizacijsko in finančno bolj uspešna**, saj so zaradi različnih pogledov, izkušenj in znanja pogledi takšnih uprav na izzive bolj celoviti, sprejete odločitve pa posledično boljše.

Izhodišča za razpravo: »Deklice so bolj pridne, dečki pa bolj pametni«. Ta primer stereotipa je dijakinjam in dijakom morda bliže od zgoraj opisanih. Kako ga doživljajo? Namesto pogovora predlagamo, da sežete po repertoarju gledališča zatiranih. Denimo, dijaki in dijakinje lahko odigrajo situacijo, ki jo je doživel eden od njih (in jo v igri podoživlja), le da zamenjajo vloge, tako da dijak igra npr. svojega prijatelja ali mamo ali druge soudeležene.

11) Katera teniška igralka je izjavila, da je "teniške rekorde lažje premagati kot diskriminacijo in seksizem"?

- a) Serena Williams
- b) Maria Šarapova
- c) Naomi Osaka

#VsakDan8Marec

Pojasnilo k odgovoru:

Serena Williams (1981), poklicna teniška igralka iz ZDA. Ena najuspešnejših teniških igralk (doslej kar 23. grand slam naslovov) in po mnenju mnogih najboljša igralka v zgodovini tenisa, športa, ki je v ZDA prišel z belopoltnimi priseljenci iz Anglije, kar Williams čuti na svoji koži kot rasistične opazke in nižje dohodke: najbolje plačan tenisač na svetu, belopoltni Roger Federer je l. 2018, ko je bila Williams najbolje plačana tenisačica na svetu (samo od tekmovalj je zaslužila 86,383,301 milijonov dolarjev), zaslužil 117,507,812 mil. USD, kar je 31 milijonov več kot temnopolta šampionka.

V ZDA je 31. julij dan, ko temnopolte ženske zahtevajo enako plačilo za enako delo kot moški ali ženske druge polti. To priložnost je izkoristila tudi športna zvezdnica, ki je v eseju pozvala vse temnopolte ženske, naj se bojujejo proti plačnim razlikam na podlagi barve kože. Zapisala je, da za vsak dolar, ki ga v ZDA zasluži belopoltni moški, temnopolta ženska dobi le 63 centov. Dodala je, da morajo temnopolte Američanke delati osem mesecev dlje, da v enem letu dobijo enako plačilo kot njihovi moški kolegi in da temnopolte zaslužijo 17 odstotkov manj kot njihove belopolte sodelavke.

»Le tenis me je rešil, da sama ne doživljam enakih razlik v zaslužku kot 24 milijonov drugih temnopoltnih žensk v državi. Sama sem se zaradi tenisa znašla v položaju, ko sem tako finančno uspešna, da si tega niti v sanjah nisem mogla predstavljati. A začaran krog revščine, diskriminacije in seksizma je mnogo težje premagati kot rekord v osvojenih grand slamih.«

»Mnogokrat so se mi moški tenisači posmehovali, me dajali v nič in me gledali postrani. Najhuje in najbolj boleče pa je bilo, ko sem tako na teniških igriščih kot zunaj njih poslušala rasistične opazke. K sreči imam veliko notranjo moč ter podporo družine in prijateljev, ki me ženejo naprej. A takšna krivica kljub temu boli,« je še zapisala Williamsova, ki se namerava po rojstvu otroka vrniti na teniška igrišča. Razmišljanje je končala z besedami: *»Enako plačilo si zaslužimo za naše matere, naše žene, naše hčerke, naše nečakinje, prijateljice in sodelavke, predvsem pa same zase. Temnopolte - bodite neustrašne. Postavite se za enakovredno plačilo. Vsakič, ko to storite, bo drugi ženski nekoliko lažje. Dobimo tistih manjkajočih 37 centov.«*

Vir: <https://www.rtvlo.si/zabava/iz-sveta-znanih/teniske-rekorde-je-lazje-premagati-kot-diskriminacijo-in-seksizem/428986>

Williams je bila edina ženska na seznamu najbolje plačanih športnikov, dokler se ni odločila za materinstvo in si za nosečnost in porod vzela borih štirinajst mesecev časa. (V ZDA ne poznajo porodniškega »dopusta«: mamice so sicer lahko doma največ 12 tednov oziroma tri mesece, vendar medtem od države ne dobijo nič. V Sloveniji bo od februarja 2019 dalje porodniško nadomestilo po šestih letih varčevanja spet 100-odstotno, in ne le 90-odstotno. Porodniški dopust traja 105 dni ali 15 tednov; nosečnica ga nastopi 28 dni pred predvidenim datumom poroda. Dopust za nego in varstvo otroka nato traja praviloma 260 dni oziroma 37 tednov. Mamica je tako lahko doma z dojenčkom skupaj 52 tednov.)

Izhodišča za razpravo: Kaj je Serena Williams mislila s tem citatom, zakaj je lažje zmagovati na teniških tekmah kot premagovati rasizem in seksizem? Kaj je rasizem, kaj je seksizem? Kje se srečata (v predsodkih proti temnopoltnim ženskam)?

Učni pripomoček (video v angleščini brez podnapisov, 6'42''): »Labor Market Discrimination and Income Inequality«: <https://www.facebook.com/tanyagolashboza/videos/297135664279019/>

12) Kateri od navedenih statističnih podatkov ne drži:

- a) Od leta 1947, ko je bila Prešernova nagrada podeljena prvič, je bilo skupaj podeljenih 354 nagrad. Od tega je bilo nagrajenk le 32 oziroma 9 odstotkov.
- b) Med 165 člani Slovenske akademije znanosti in umetnosti je 12 žensk oziroma 7 odstotkov.
- c) Od skupno 64 podeljenih Zoisovih nagrad za vrhunske znanstvene dosežke je nagrado prejelo 6 znanstvenic oziroma 9 odstotkov vseh podeljenih nagrad.

Vsi odgovori držijo.

Pojasnilo k odgovoru:

Koliko se o enaki zastopanosti pogovarjamo skozi prizmo historične obravnave in interseksionalnega pristopa (rasna, etnična, razredna, ekonomska situacija posameznice, dostop do šolanja, volilna pravica, družinsko in karierno načrtovanje, ipd.), ki so nujno potrebni za destereotizacijo »nezmožnosti« oziroma »nezainteresiranost« žensk za znanstvene poklice in tehnologijo. Pri vsem tem je potrebno poudariti, da upoštevanje znanstvenih prispevkov žensk ne sme postati izkrivljanje zgodovine; če ženske niso imele (določenih) pravic in če so obstajale nepravilnosti, če do šolanja niso prišle ali se v posameznih disciplinah težko prebile, se mora o tem govoriti, problematizirati in ozaveščati. Ker je spolna identiteta vezana na kontekst, v katerem smo odrasli in bili vzgajani, moramo že mlade ljudi učiti o družbenem kontekstu, ki vpliva na izbiro poklicev, na diskriminacije, ki jih znanstvenice doživljajo na svojih delovnih mestih in o »neprijetnosti« znanosti med žensko populacijo. Kako je ta proces povezan tudi z medijskimi reprezentacijami ženske in ženskega telesa.

Prešernova nagrada: <http://www.asociacija.si/si/2017/02/07/cas-za-enakopravnost-spolov-pri-presernovih-nagradah/>

Članstvo v SAZU (2019): <http://www.sazu.si/clani-sazu>
Tudi: <https://www.dnevnik.si/1042288277>

Zoisove nagrade:
<https://metinalista.si/zenske-in-nagrade-v-znanosti/>

Izhodišča za razpravo: Kaj so pa mnenju dijakov in dijakinj dejavniki za tako razmerje (npr. dostop do izobraževanja, karijerne ovire, stereotipi, ki vplivajo na izbiro poklica)? Razpravo se lahko naveže na znanstvenice predstavljene v njihovih učbenikih. Debato se razširi na primere iz vsakodnevnega življenja - kakšni so stereotipi, kateri poklici so feminizirani/maskulinizirani, kako sami doživljajo delitev po spolu, kakšna je njihova družinska situacija pri gospodinjskem delu, ipd.

13) Naštej tri prejemnice Nobelove nagrade:

Pojasnilo k odgovoru:

#VsakDan8Marec

Nobelova nagrada (švedsko Nobelpriset, norveško Nobelprisen) je vsaka od petih nagrad, ki se podeljujejo enkrat letno za izjemne raziskovalne dosežke, izjemne tehnološke izume ali izjemne prispevke družbi v petih kategorijah. Nagrade je v svoji oporoki predvidel Alfred Nobel, švedski industrialec in izumitelj dinamita ter v ta namen zapustil večino svojega premoženja. Z njim upravlja zasebna ustanova Nobelov sklad, ki tudi organizira podelitev, za izbor nagrajencev pa skrbijo druge inštitucije, ki so od sklada neodvisne.

Nagrade se podeljujejo **od leta 1901** vsako leto 10. decembra, na obletnico Nobelove smrti, imena nagrajencev pa različni odbori in inštitucije, ki izbirajo nagrajence, praviloma objavijo že v oktobru. Nagrado spremlja tudi večji denarni znesek, trenutno okrog 10 milijonov švedskih kron (približno 1 milijon evrov). To je bilo sprva namenjeno vzpodbudi nagrajencu za nadaljevanje raziskav brez pritiska iskanja finančnih sredstev zanje, v praksi pa večina nagrajencev prejme nagrado prepozno, da bi bil ta namen dosežen.

Nagrada velja za najprestižnejše priznanje svojega področja na svetu. Podeljuje se za izjemne dosežke izjemne dosežke v fiziki, fiziologiji ali medicini, kemiji, književnosti, mirovnih prizadevanjih in ekonomske vede.

Od 1901 do 2013 je bilo moškim podeljenih 803 nagrad, ženskam pa 44.

Več: <https://kvarkadabra.net/2009/10/zenske-in-nobelove-nagrade/>
<https://www.delo.si/svet/globalno/nobelove-nagrade-v-stevilkah.html>
http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/enake_moznosti/delovna_podrocja/znanost_in_raziskovanje/

Prejemnice Nobelove nagrade

področje **fizike**:

Donna Strickland, Kanada (2018)
Maria Göppert-Mayer, Nemčija (1963)
Marie Skłodowska-Curie, Poljska (1903)

področje **kemije**:

Marie Skłodowska-Curie, Poljska (1911)
Irene Joliot-Curie, Francija (1935)
Dorothy Mary Hodgkin, Anglija (1964)
Ada E. Yonath, Izrael/palestina (2009)

področje **fiziologije in medicine**:

Rosalyn Yalow, ZDA (1977)
Barbara McClintock, ZDA (1983)
Rita Levi-Montalcini, Italija (1986)
Linda B. Buck, ZDA (2004)
Elizabeth Blackburn, ZDA-Avstralija (2009)
Carol W. Greider, ZDA (2009)
May-Britt Moser, Norveška (2014)

za **književnost**:

Selma Lagerlöf, Švedska (1909)
Grazia Deledda, Italija (1926)

#VsakDan8Marec

Sigrid Undset, Norveška (1928)
Pearl Sydenstricker Buck, ZDA (1938)
Gabriela Mistral, Čile (1945)
Nelly Sachs, Nemčija (1966)
Nadine Gordimer, Južnoafriška unija (1991)
Toni Morrison, ZDA (1993)
Wisława Szymborska, Poljska (1996)
Elfriede Jelinek, Avstrija (2004)
Doris Lessing, Združeno kraljestvo (2007)
Herta Müller, Nemčija (2009)
Alice Munro, Kanada (2013)
Svetlana Aleksijevič, Rusija (2015)

za **mirovna prizadevanja**:

Bertha Sophia Felicita baronica von Suttner, Avstrija (1905)
Jane Addams, ZDA (1931)
Emily Greene Balch, ZDA (1946)
Mairead Maguire, Irska (1976)
Betty Williams, Irska (1976)
Mati Terezija, Makedonija (1979)
Alva Myrdal, Švedska (1982)
Aung San Su Či, Avstrija (1991)
Rigoberta Menchú Tum, Gvatemala (1992)
Jody Williams, ZDA (1997)
Širin Ebadi, Irska (2003)
Wangari Maathai, Kenija (2004)
Ellen Johnson Sirleaf, Liberija (2011)
Leymah Roberta Gbowee, Liberija (2011)
Tawakkol Abdel-Salam Karman, Jemen (2011)
Malala Jusafzaj, Pakistan (2014)

Nagrada banke Švedske za **ekonomske vede**:
Elinor Ostrom, ZDA (2009)

Izhodišča za razpravo: Glej prejšnje vprašanje.

14) Kaj je feminizem?

- a) Politično gibanje za osvoboditev žensk.
- b) Politično gibanje za enakopravnost žensk in moških.
- c) Politično gibanje za enakost vseh ljudi.
- d) Vse naštetu.**

Feminizem bi lahko označili kot boj za socialno pravičnost, kot gibanje zoper spolno neuravnoteženo ureditev sveta. Opredelitev feminizma je mnogo, saj je gibanje skozi zgodovino in v različnih družbah imelo različne pojavnne oblike in cilje delovanja. V trenutni slovenski družbi ima

#VsakDan8Marec

»biti feministka ali feminist« pogosto negativen prizvok. Neredko tiči vzrok v nerazumevanju tega družbenega gibanja. Avstralska feministka in teoretičarka Dale Spencer na takšno razumevanje odgovarja: *»Feminizem ni netil vojn, ni ubijal nasprotnikov, ni postavljaj koncentracijskih taborišč, stradal sovražnika ali ga mučil. Njegove bitke so bile bitke za izobraževanje, za volilno pravico, za boljše delovne pogoje, za varnost na ulicah, za otroško varstvo, za socialno blaginjo, za krizne centre za žrtve posilstev, za varne hiše, za zakonske reforme.«* (Vir: Enakost spolov: (še)nedokončana zgodba: pregled razvoja na področju enakosti spolov v Sloveniji, 1996 – 2016. Sonja Robnik (ur.). Ljubljana: MDDZS. 2016)

Enakopravnost žensk in moških se nanaša na pravni vidik enakosti. Slovenska Ustava in zakoni vsem ljudem – ne glede na sploh – zagotavljajo enake človekove pravice, svoboščine in enake dolžnosti. V preteklosti ženske in moški resda nismo bili enakopravni, saj npr. zakon ženskam ni omogočal volilne pravice. S pojmom enakopravnost lahko torej presežemo stereotipno dojetje vloge žensk in moških, npr. tudi glede odgovornosti za skrb in vzgojo otrok, saj imata po zakonu oba enake pravice in dolžnosti do otroka. Pravno-formalna enakost sama po sebi še ne zagotavlja dejanske enakosti žensk in moških, je pa njena pomembna sestavina. (Vir: Enakost spolov: (še)nedokončana zgodba: pregled razvoja na področju enakosti spolov v Sloveniji, 1996 – 2016. Sonja Robnik (ur.). Ljubljana: MDDZS. 2016)

Enakost spolov ne pomeni istosti žensk in moških in je tudi ni mogoče enačiti z enakopravnostjo spolov. Vodilno načelo koncepta enakosti spolov je sprejemanje različnosti med moškimi in ženskami, enako vrednotenje vlog, norm in pričakovanj, omogočanje izbire ter polnega sodelovanja in razvoja potenciala žensk in moških v družbi brez omejevanja s stereotipi o izbranem spolu. Enakost žensk in moških pomeni enako prepoznavnost, enako moč in enako udeleženo obojih na vseh področjih javnega in zasebnega življenja.

Enakost spolov pomeni:

- da imajo ženske in moški enako dostojanstvo, pravice in odgovornosti,
- da so moški in ženske enako udeleženi in imajo enako družbeno moč, s katero vplivajo na načrtovanje in odločanje na vseh področjih javnega in zasebnega življenja,
- da imajo ženske in moški enak položaj ter enake možnosti za uživanje vseh pravic,
- da imajo moški in ženske enake možnosti za razvoj osebnih potencialov, s katerimi prispevajo k družbenemu razvoju,
- da imajo ženske in moški enake koristi od rezultatov, ki jih prinaša ta razvoj.

Kljub velikemu napredku na tem področju se neenakosti med ženskami in moškimi še vedno ohranjajo. Porazdelitev družbene moči, vpliva in dostopa do virov med moškimi in ženskami ostaja neenakomerna in neenakovredna. (Vir: Enakost spolov: (še)nedokončana zgodba: pregled razvoja na področju enakosti spolov v Sloveniji, 1996 – 2016. Sonja Robnik (ur.). Ljubljana: MDDZS. 2016)

Na večini področij zasebnega in družbenega življenja so ženske pogosteje v slabšem položaju kot moški. Tako je na primer med brezposelnimi več žensk, ženske opravijo več neplačanega gospodinjskega dela, več časa namenijo skrbi za otroke, zaradi družinskih obveznosti ženske pogosteje delajo s krajšim delovnim časom, za svoje delo prejema nižje plačilo in nižje pokojnine,

#VsakDan8Marec

ženske so pogosteje žrtve nasilja v partnerskih odnosih, so pogosteje izpostavljene revščini, manj žensk je na mestih odločanja v gospodarstvu, manj sodelujejo v procesih političnega odločanja itd. (Vir: www.uravnotezenost.si)

Izhodišča za razpravo: Kaj veš o feminizmu? V čem je razlika med osvoboditvijo, enakopravnostjo in enakostjo. Od kod izvirajo negativne konotacije pojma feminizem?